

Samen in actie voor **MENSELIJKHEID**

lessenreeks voor het secundair onderwijs

Inleiding

Tijd voor menselijkheid

Deze lessenreeks kadert in de 11.11.11-campagne van 2025 'Tijd voor menselijkheid'. In deze campagne roept 11.11.11 om te blijven opkomen voor mensenrechten voor iedereen. Want onmenselijkheid is overal.

Daarbij komt het des te meer binnen bij kinderen en jongeren via sociale media waarop expliciete beelden van onmenselijke situaties blijvend circuleren. Met deze campagne wakkert 11.11.11 het groepsgevoel aan. Samen kunnen we gaan van "ik kan niets doen" naar "ik kan iets doen".

Samen kunnen we opkomen voor menselijkheid. Want elke actie maakt het verschil.

Ontdek alles over de 11-campagne op www.11.be/campagne-2025-tijd-voor-menselijkheid

In deze lessenreeks

In deze lessenreeks ga je met je leerlingen aan de slag met de projectontwerper en ontwerpen jullie samen een actiegericht project rond het thema menselijkheid.

In vijf stappen verkennen je leerlingen het thema, ontdekken ze welke acties anderen al ondernemen en denken ze na over hun eigen rol.

Het resultaat? Een actie waarmee jouw klas menselijkheid centraal zet! Geschikt voor het secundair onderwijs.

Lesdoelen

- De leerlingen voelen zich betrokken bij het thema menselijkheid.
- De leerlingen onderzoeken wat menselijkheid betekent en wat het betekent om actie te ondernemen.
- De leerlingen denken na over hun eigen rol in internationale solidariteit.
- De leerlingen onderzoeken de voorbeeldacties en toetsen ze af aan zelfbedachte criteria.
- De leerlingen reflecteren over het proces en de actie.

Vaardigheden

- Actiegericht denken
- Creatief denken
- Reflecteren
- Systeemdenken

Thema's

- Burgerschap
- Vrede & conflict
- Participatie

Eindtermen

Burgerschap

1e graad

- 07.04 De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's. (A-stroom, B-stroom)

2e graad

- 07.04 De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's. (doorstroomfinaliteit, dubbele finaliteit, arbeidsmarktfinaliteit)

3e graad

- 07.04 De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's. (doorstroomfinaliteit, dubbele finaliteit, arbeidsmarktfinaliteit)

Nederlands

1e graad

- 02.04 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht in eenvoudige communicatieve situaties. (B-stroom)
- 02.05 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht. (A-stroom)
- 02.06 De leerlingen nemen doelgericht deel aan eenvoudige mondelinge en schriftelijke interactie. (B-stroom)
- 02.07 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie. (A-stroom)

2e graad

- 02.05 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht. (dubbele finaliteit, arbeidsmarktfinaliteit)
- 02.06 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht. (doorstroomfinaliteit)
- 02.07 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie. (dubbele finaliteit, arbeidsmarktfinaliteit)
- 02.08 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie. (doorstroomfinaliteit)

3e graad

- 02.05 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht. (arbeidsmarktfinaliteit)
- 02.06 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht. (doorstroomfinaliteit, dubbele finaliteit)
- 02.07 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie. (arbeidsmarktfinaliteit)
- 02.08 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie. (doorstroomfinaliteit, dubbele finaliteit)

Eindtermen

Leercompetenties

1e graad

- 13.01 De leerlingen reflecteren over het eigen leerproces en sturen het doelgericht bij. (A-stroom, B-stroom)

2e graad

- 13.1 De leerlingen reflecteren cyclisch en vakspecifiek over het eigen leerproces en sturen het op basis daarvan doelgericht bij. (doorstroomfinaliteit, dubbele finaliteit, arbeidsmarktfinaliteit)

3e graad

- 13.1 De leerlingen reflecteren cyclisch en vakspecifiek over het eigen leerproces en sturen het op basis daarvan doelgericht bij. (doorstroomfinaliteit, dubbele finaliteit, arbeidsmarktfinaliteit)

Sociaal-relatieve competenties

1e graad

- 05.01 De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen. (A-stroom, B-stroom)

2e graad

- 05.01 De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen. (doorstroomfinaliteit, dubbele finaliteit, arbeidsmarktfinaliteit)

3e graad

- 05.01 De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen. (doorstroomfinaliteit, dubbele finaliteit, arbeidsmarktfinaliteit)

Ondernemingszin

1e graad

- 15.02 De leerlingen genereren creatieve ideeën om een probleem op te lossen en bespreken de uitvoerbaarheid ervan aan de hand van criteria. (A-stroom, B-stroom)

2e graad

- 15.02 De leerlingen genereren creatieve ideeën om een probleem op te lossen en bespreken de uitvoerbaarheid ervan aan de hand van criteria. (doorstroomfinaliteit, dubbele finaliteit, arbeidsmarktfinaliteit)

3e graad

- 15.02 De leerlingen genereren creatieve ideeën om een probleem op te lossen en bespreken de uitvoerbaarheid ervan aan de hand van criteria. (doorstroomfinaliteit, dubbele finaliteit, arbeidsmarktfinaliteit)

Voor je begint

🍊 Verzamel materiaal

- Bijlage 1 - [Acties voor menselijkheid](#)
- Bijlage 2 - [Reflectiememory](#)
- Internationale verhalen van acties van lokale mensen en organisaties zijn terug te vinden op de [website van 11.11.11](#)

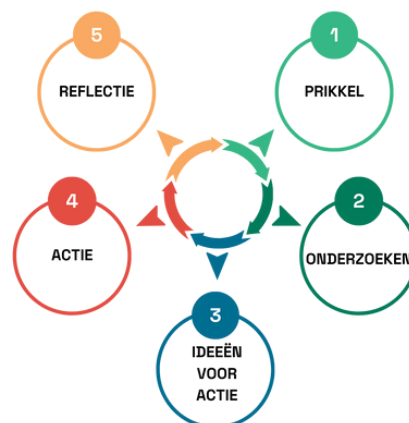
🍊 Sprokkel werkvormen

In dit document ontdek je voor elke stap van de projectontwerper korte info over de stap, enkele nuttige tips en een verwijzing naar relevante werkvormen. In de derde stap 'Ideeën voor actie' vind je een volledig uitgewerkte werkvorm terug. Kies zelf welke werkvormen je wil gebruiken en verzamel het nodige materiaal. Zo ontwerp je samen met je leerlingen een actiegericht project dat in lijn ligt met de campagne van 11.11.11 'Tijd voor menselijkheid'.

Leer meer over de projectontwerper

De projectontwerper van Djapo is een stappenplan voor leerkrachten om actiegerichtte projecten over specifieke duurzaamheidsvraagstukken te ontwerpen. Het is een instrument om je lessen voor te bereiden en de leerlingen stapsgewijs mee te nemen in het aanpakken van een duurzaamheidsvraagstuk.

De projectontwerper omvat vijf stappen:

1. **Prikkel:** De leerlingen voelen zich betrokken bij een duurzaamheidsvraagstuk.
2. **Onderzoeken:** De leerlingen verwerven kennis en inzicht in thema's die in het duurzaamheidsvraagstuk van belang zijn. De leerlingen formuleren een persoonlijke en haalbare duurzaamheidsuitdaging waarbij ze voelen dat ze een verandering kunnen realiseren.
3. **Ideeën voor actie:** De leerlingen bedenken ideeën voor mogelijke acties en kiezen een actie.
4. **Actie:** De leerlingen bereiden de actie voor en voeren de actie uit.
5. **Reflectie:** De leerlingen reflecteren over het leerproces en de actie zelf.

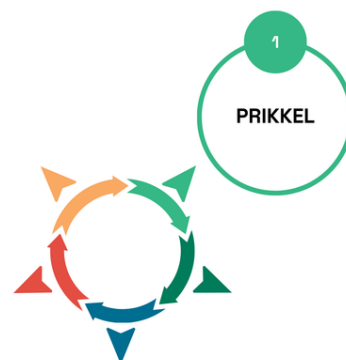
Bovendien biedt de projectontwerper de mogelijkheid om de omschreven stappen in te korten of meer uit te werken. Hebben de leerlingen bijvoorbeeld al veel kennis en inzicht in een bepaald vraagstuk, dan kan je de tweede stap inkorten tot het blootleggen van de aanwezige kennis.

Waarom een actiegericht project ontwerpen met je leerlingen?

Bij grote maatschappelijke uitdagingen kunnen leerlingen zich soms machteloos voelen, omdat ze weinig tot geen invloed hebben op wat er op politiek en maatschappelijk vlak gebeurt. Als leerkracht of school kan je er met een actiegericht project toch voor zorgen dat leerlingen grip krijgen op de (kleine) wereld rondom hen. Je leerlingen ervaren dat ze in staat zijn om bewuste keuzes te maken en kleine en grotere veranderingen in de samenleving te realiseren. Zo bouw je aan hun geloof in de eigen impact.

Let wel: actiegericht werken is dus meer dan het uitvoeren van een actie. De leerlingen krijgen ruimte om vaardigheden te oefenen die ze nodig hebben om hun actiecompetentie te versterken. De keuzevrijheid en het denkproces van de leerling vormen hierbij de uitgangspunten. De actie is dus in eerste instantie een middel en niet zozeer een doel op zich.

Stap 1: Prikkel

◆ Hoe werkt het?

Via de prikkel wek je de interesse van je leerlingen. Je stimuleert je leerlingen om na te denken over menselijkheid en mensenrechten. Zo groeit hun betrokkenheid. Samen formuleer je een duurzaamheidsvraagstuk, bijvoorbeeld:

- Iedereen heeft recht op een menswaardig bestaan.
- Elk kind heeft recht op onderwijs, ook in conflictsituaties.
- Alle kinderen en jongeren kunnen bijdragen aan acties rond menselijkheid.
- Mensen kunnen elkaar helpen, ondanks verschillen in cultuur, afkomst of geloof.

◆ Enkele tips

- Formuleer het vraagstuk **concreet**, actiegericht en positief. Geef niet enkel het thema 'menselijkheid' of 'mensenrechten' mee. Concretiseer het thema en maak het actiegericht. Door het vraagstuk positief te formuleren, leg je de focus op oplossingen in plaats van op het probleem.
- **Houd het kort**. Je prikkel dient om de interesse van je leerlingen te stimuleren en het vraagstuk te introduceren. Houd je prikkel dus beperkt tot één les, zodat de leerlingen nieuwsgierig zijn naar meer.
- Breng **voorbeelden** mee. Door acties te tonen, wek je de goesting van je leerlingen om zelf aan de slag te gaan. Breng dus voorbeelden mee van bestaande acties. Nog beter zijn voorbeelden waar de mensen achter de actie in beeld komen.
- Maak het **visueel**. Beelden, tekeningen, foto's ... trekken de aandacht van de leerlingen. Zo zijn ze vanaf de start betrokken. Beelden van acties tonen werkt beter dan louter een verhaal over een actie.
- Kies het **juiste medium**. Een klas die niet goed kan stilzitten? Ga naar buiten of kies een methodiek die beweging toelaat. Een klas die weinig zegt in groep? Laat hen in duo of kleine groepjes in gesprek gaan. Kortom, een prikkel werkt het best wanneer deze op maat is van jouw klasgroep.

Werkvormen

Op de website van 11.11.11 vind je internationale verhalen van lokale mensen en organisaties die zich inzetten voor menselijkheid. Gebruik deze verhalen en de voorbeelden van acties van 11.11.11 in bijlage ([bijlage 1 Acties voor menselijkheid](#)) om de leerlingen te prikkelen. Bespreek ze klassikaal of laat de leerlingen ze individueel of in groep ontdekken, al dan niet tijdens de volgende werkvormen.

Met de werkvorm **Gevoelensschijf** (@ Djapo) onderzoeken je leerlingen hun eigen gevoelens en die van hun klasgenoten met betrekking tot het thema en/of de voorbeelden van acties. Je leerlingen onderzoeken elkaars standpunten en bijbehorende argumenten met de werkvorm **Akkoordkoord** (@ Djapo).

GEVOELENSSCHIJF

De leerlingen verwoorden hun eigen gevoelens en verkennen die van hun klasgenoten. Gebruik hiervoor de voorbeeldacties en pols naar de gevoelens van de leerlingen met betrekking tot de acties. Je kan ook naar hun gevoelens polsen omtrent het zelf ondernemen van een actie.

Meer [info](#) over de gevoelsschijf.
Of bekijk de werkvorm [hier](#).

Tip!

De Gevoelensschijf kan je gedurende het gehele project gebruiken als dagboek of temperatuurmeter. In elke stap kan je hier tijd voor maken. Zo reflecteer je niet enkel aan het einde van het project, maar het hele project door. Het zorgt er ook voor dat je kan inspelen op problemen of de gevoelens die leven in de klas.

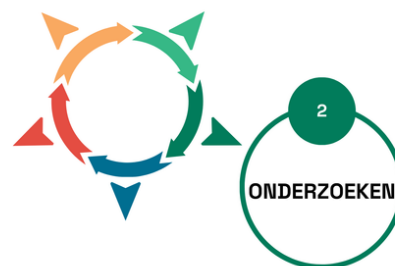
AKKOORDKOORD

De leerlingen verwoorden hun eigen mening, verkennen de meningen van hun klasgenoten en durven hun mening te veranderen. Kies voor actiegerichte stellingen die een link hebben met je duurzaamheidsvraagstuk, zoals:

- Ik kan iets betekenen voor kinderen in conflictsituaties.
- Het is belangrijk dat kinderen en jongeren hun stem laten horen.
- Ik kan bijdragen aan een actie rond menselijkheid.
- Ik wil opkomen voor mensenrechten.
- Ik kan anderen helpen.

Bekijk de werkvorm [Akkoordkoord](#).

Stap 2: Onderzoeken

◆ Hoe werkt het?

In de stap van het onderzoeken laat je je leerlingen verschillende kanten van het vraagstuk verkennen. Je vraagt de leerlingen om nieuwsgierig te zijn. Zo vergroot je hun blik op het vraagstuk. Tegelijk ga je na wat de leerlingen het meest interesseert en welke uitdaging zij zien en willen vastpakken.

◆ Enkele tips

- **Neem je tijd.** Denk aan de context, de oorzaken en gevolgen, verschillende perspectieven, mogelijke verbanden, maar ook meningen, waarden en emoties, en dergelijke kunnen aan bod komen in deze stap.
- Mix de groepen door elkaar en breng **perspectieven** binnen. In deze stap is het van belang dat de leerlingen niet enkel uitwisselen met vrienden die dezelfde mening hebben. Laat iedereen eens met elkaar samenwerken. Bij een erg homogene groep kan je via artikels of filmpjes andere perspectieven binnenbrengen, of de leerlingen uitdagen door een andere bril te kijken.
- Formuleer **uitdagingen**. Duurzaamheidsuitdagingen hebben betrekking op een deelaspect van een vraagstuk, op datgene dat je persoonlijk of als groep raakt of motiveert. Uitdagingen helpen nadien bij het bedenken en selecteren van ideeën voor acties. Bijvoorbeeld: “Hoe zouden we ervoor kunnen zorgen dat mensenrechten zichtbaar aanwezig zijn in onze school?” of “Hoe kunnen we onze stem laten horen?”.
- Heb aandacht voor de **leefwereld** van de leerlingen. Een duurzaamheidsvraagstuk kan groot en ver-van-je-bed aanvoelen, dat geldt zeker zo voor je leerlingen. Ga op zoek naar hoe het vraagstuk in de leefomgeving van de leerlingen terugkomt en maak het zo concreet.

Werkvormen

In deze stap is het belangrijk je leerlingen te voeden met informatie over menselijkheid, mensenrechten en actie ondernemen. Dat kan door opnieuw de voorbeelden van acties en verhalen van mensen erbij te nemen. Die vul je best aan met nieuwsartikels, filmpjes, krantenkoppen ... Zo krijgen onderstaande werkvormen wat diepgang en kunnen ze kritisch deze informatie onderzoeken.

Met het visuele denkinstrument **Splitsvork** (© Djapo) onderzoeken je leerlingen de delen en gehelen van het vraagstuk. Je leerlingen leren goede vragen te stellen, doe je met de werkvorm **Interessantste vraag** (© Djapo). Oorzaken en gevolgen onderzoeken, doen je leerlingen in de werkvorm **Druppel effect** (© Djapo). Om je leerlingen perspectieven te laten onderzoeken, kan je gebruik maken van de werkvorm **Joepie! Verdorie!** (© Djapo).

SPLITSVORK

Het visuele denkinstrument Splitsvork (© Djapo) daagt de leerlingen uit om de delen en de gehelen van het vraagstuk te onderzoeken. De leerlingen zoomen daarbij in en uit op de verschillende onderdelen en categorieën.

 Bekijk de werkvorm [Splitsvork](#).

INTERESSANTSTE VRAAG

Met deze werkvorm leren je leerlingen vragen te stellen bij een vraagstuk of probleem. Door het stellen van zinvolle vragen verruimen je leerlingen hun blik op het vraagstuk.

 Bekijk de werkvorm [Interessantste vraag](#)

DRUPPELEFFECT

Met deze werkvormen verkennen je leerlingen de gevolgen van het vraagstuk. Ze krijgen inzicht in de oorzaak-gevolg-kettingen en ontdekken dat die niet rechtlijnig is. Enkele voorbeelden van de kern van je druppel zijn:

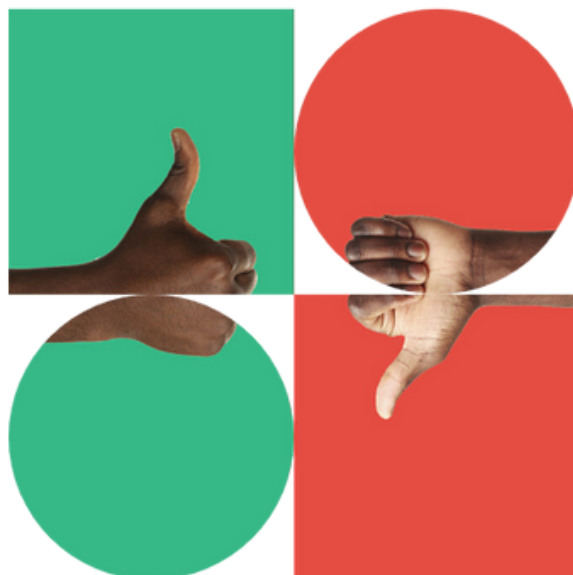
- Kinderen en jongeren laten hun stem horen.
- Burgers ondernemen acties rond menselijkheid.
- Mensenrechten worden geschonden.

→ Bekijk de werkvorm Druppелеffect.

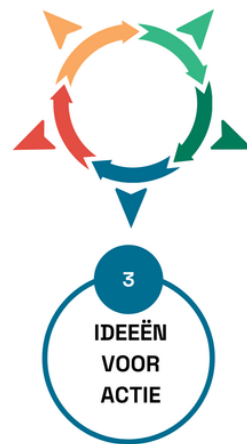
JOEPIE! VERDORIE!

De leerlingen verkennen tijdens de werkvorm Joepie! Verdorie! (© Djapo) verschillende perspectieven. Zo onderzoeken ze de positieve en negatieve kanten van een situatie en leren ze genuanceerd naar een vraagstuk kijken.

→ Bekijk de werkvorm Joepie! Verdorie!

Stap 3: Ideeën voor actie

🌀 Hoe werkt het?

In de derde stap van de projectontwerper moedig je je leerlingen aan hun creatieve geest aan te spreken. Aan de hand van brainstormtechnieken bedenken ze ideeën voor acties om de uitdaging aan te pakken. Beslis samen welk idee jullie zullen uitwerken en uitvoeren.

🌀 Enkele tips

- Kies voor **véél ideeën**. Hoe meer ideeën de leerlingen bedenken, hoe meer interessante elementen ze kunnen samenvoegen. Dit komt de kwaliteit uiteindelijk ten goede.
- Formuleer **criteria**. Door je ideeën af te toetsen aan criteria worden de leerlingen zich beter bewust van wat zij zelf belangrijk vinden in een actie. De actie zal dan effectiever zijn en de leerlingen meer motiveren.
- Ook **geen actie** ondernemen is een optie. Wanneer er geen actie te vinden is die aan de criteria voldoet of er is geen consensus, dan kunnen de leerlingen besluiten om (nog) geen actie te ondernemen. Misschien is er dan een nieuwe brainstorm nodig of is er nog niet genoeg onderzocht. Ook deze keuze is waardevol.

In dit deel helpen we je stap voor stap op weg. Belangrijk is dat we ervoor kiezen te vertrekken vanuit de bestaande acties van 11.11.11. Die acties kunnen de leerlingen inspireren en verder op weg helpen. Neem bijlage 1 [Acties voor menselijkheid](#) er dus zeker opnieuw bij! Ga aan de slag met de werkvorm **In de roos** (@ Djapo) om ideeën voor actie te bedenken.

IN DE ROOS

Met deze werkvorm laat je de leerlingen nadenken over ideeën voor actie. Ze onderzoeken eerst criteria waaraan een goede actie voldoet. Nadien toetsen de leerlingen de ideeën voor actie af aan de criteria. Zo kunnen ze een doordachte keuze maken.

1. Uitdaging formuleren

Formuleer de uitdaging waarvoor jullie ideeën gaan bedenken. In principe hebben jullie die uitdaging tijdens de stap van het onderzoeken al benoemd, bijvoorbeeld:

- Hoe zouden we ervoor kunnen zorgen dat mensenrechten zichtbaar aanwezig zijn in onze school?
- Hoe kunnen we onze stem laten horen rond menselijkheid?

Noteer de uitdaging bovenaan het bord. Schrijf de voorbeeldacties van 11.11.11 en de internationale verhalen links onder elkaar.

2. Criteria bedenken

De leerlingen bedenken nu mogelijke criteria waaraan de actie moet voldoen.

“Om ons te helpen het beste idee voor een actie te kiezen, is het interessant om te onderzoeken wat de belangrijkste criteria zijn waaraan onze ideeën moeten voldoen.”

Schrijf de criteria naast de kolom met acties onder elkaar.

- Aan welke criteria moet onze actie voldoen?
- Wat maakt een actie goed?
- Wat vind jij goede voorwaarden voor de actie?
- Welke kenmerken moet de actie hebben volgens jou?
- Wat is belangrijk om te bepalen of een actie goed of slecht is?

TIP! Let erop dat de criteria door iedereen ongeveer hetzelfde ingevuld worden. ‘Comfortabel’ kan bijvoorbeeld voor elke leerling iets anders betekenen. Zoek in dat geval naar een alternatief dat objectiever beoordeeld kan worden.

3. Criteria selecteren

De leerlingen selecteren nu de drie belangrijkste criteria en luisteren daarvoor naar elkaars meningen. Als de meningen overeenkomen zal het selecteren vlot verlopen. Bij duidelijke verschillen kan je ervoor kiezen om democratisch te beslissen.

- Welke kenmerken zijn voor jou belangrijk?
- Welke criteria gaan we selecteren?
- Wat vinden we het belangrijkste aan onze actie?

Omcirkel elk gekozen criterium met een andere kleur.

4. Ideeën aftoetsen aan criteria

Teken rechts op het bord drie concentrische cirkels, zodat je een roos krijgt. De leerlingen toetsen nu elke actie aan de gekozen criteria. Als een actie aan een criterium voldoet, turf je de actie telkens met een streepje in de kleur van het criterium. Zo kan je achteraf snel zien aan welke criteria de actie voldoet. Schrijf telkens na het turven de actie in de juiste cirkel. Acties zonder streepje schrijf je buiten de cirkels. Acties met één streepje komen in de buitenste cirkel, acties met twee streepjes in de tweede cirkel en acties met drie streepjes in het midden, of met andere woorden in de roos.

Je kan er ook voor kiezen om voor elke actie na te gaan hoe je de actie kan aanpassen zodat het wél aan een bepaald criterium voldoet.

5. Kiezen voor een actie

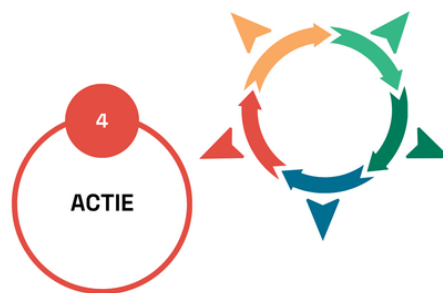
Bekijk het bord. Kies democratisch één actie uit alle acties in het midden, in de roos.

Bekijk de werkvorm In de roos.
Of bekijk een voorbeeld.

Stap 4: Actie

◆ Hoe werkt het?

Tijdens deze stap bereiden de leerlingen hun actie voor en voeren ze uit. Als leerkracht neem je daarbij een ondersteunende rol op. Zo denken de leerlingen onder begeleiding na over een plan van aanpak, timing, taakverdeling en wat ze voor de uitvoer van de actie nodig hebben.

◆ Enkele tips

- Bewaak de **haalbaarheid**. Ondersteun de leerlingen in het maken van haalbare keuzes. Stel kritische vragen zodat ze zelf de haalbaarheid in vraag stellen.
- **Evalueer** regelmatig en **stuur bij**. Heb je een actie die over een lange tijd loopt of waarvan de voorbereiding een tijdje duurt? Evalueer dan tussentijds. Zo kan je kort op de bal spelen en bijsturen waar nodig.
- Bewaak de **criteria**. Vergeet de criteria uit de derde stap niet. Haal ze er eventueel bij tijdens het tussentijds evalueren. Zo bewaak je dat de actie bij uitvoer er nog steeds aan voldoet.
- **Betrek anderen** waar nodig. Sommige acties vereisen hulp van buiten de school of misschien wel van ouders. Ga op zoek naar de nodige partners die je leerlingen willen helpen bij hun actie.

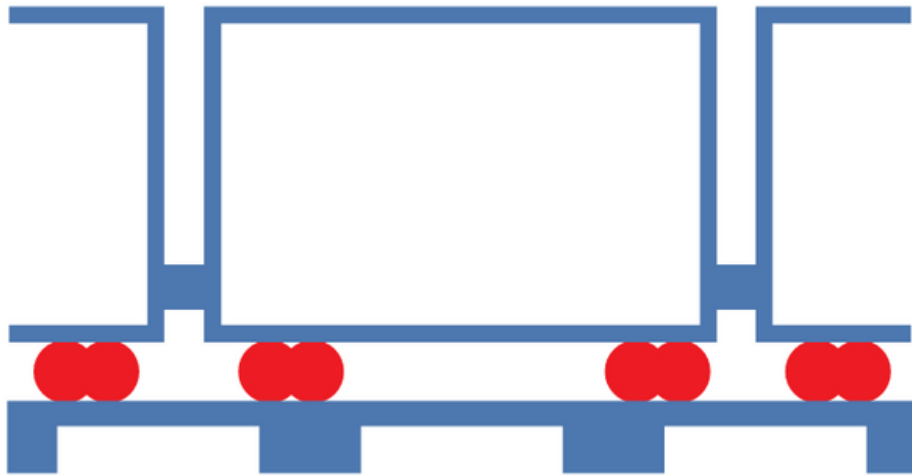
✦ Werkvormen

In deze stap stel je met de leerlingen een plan van aanpak op. Maak het plan zo specifiek mogelijk, zodat iedereen zicht heeft op de taken, timing, taakverdeling, et cetera. Om samen met je leerlingen de stappen te identificeren, kan je de werkvorm **Stappentrein** (© Djapo) gebruiken.

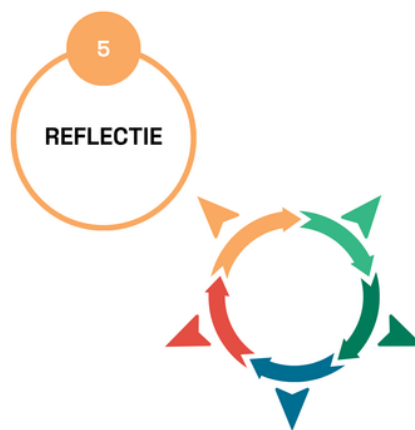
STAPPENTREIN

Met de werkvorm Stappentrein (© Djapo) bedenken je leerlingen welke stappen er nodig zijn om de actie uit te voeren. Ze onderzoeken daarbij de chronologie van de stappen. Dit vormt de basis voor hun plan van aanpak.

→ Bekijk de werkvorm [Stappentrein](#).

Stap 5: Reflectie

♦ Hoe werkt het?

In de laatste stap kijken de leerlingen terug op hun actie. Hierbij reflecteren ze over de doeltreffendheid van hun actie, hoe ze met elkaar hebben samengewerkt en wat ze geleerd hebben tijdens het proces. Ze denken over na over hun actiecompetentie: heb ik vertrouwen in mezelf om verandering te realiseren in de samenleving? Voel ik me nu sterker om zelf of samen met anderen iets te realiseren?

♦ Enkele tips

- Tijd om te **vieren**! In deze laatste stap is waardering erg belangrijk. Vier samen met je leerlingen wat werd gerealiseerd. Laat hen hun resultaten van de actie ook delen met anderen. Zo kunnen ze zich echt trots voelen.
- **Benoem successen**. Tijdens dat vieren kan je de successen van het proces in de kijker zetten.
- Nadenken en bevragen van **meningen**. Het is van belang dat de leerlingen ook zelf nadenken over hun eigen mening over het proces. Hoe vonden ze het zelf gaan? Wat vonden ze een succes en wat kon beter? Bevraag ook hun mening zodat ze van elkaar kunnen leren.
- **Kijk vooruit**. Ga na of de leerlingen dingen anders zullen aanpakken in de toekomst. En vergeet ook niet te bevragen of ze later nog acties willen ondernemen met betrekking tot mensenrechten. Door hen dit te laten verwoorden – ook al komen sociaal wenselijke antwoorden aan bod – vergroot je de kans dat ze ook later actie zullen ondernemen.

In de laatste stap staat de terugblik en vooruitblik centraal. Verzamel foto's, plannen, video's, uitspraken ... van tijdens het gehele proces. Neem deze erbij terwijl je samen met je leerlingen reflecteert. Wees je er wel van bewust dat reflecteren hier als vijfde stap wordt benoemd, maar eigenlijk is het een stap die je best doorheen het gehele proces regelmatig doet.

Met de werkvorm **Reflectiememory** (@ Djapo) reflecteren je leerlingen aan de hand van enkele vragen over het proces. Interessant kan ook zijn om terug te komen op de werkvorm **Akkoordkoord** (@ Djapo) en na te gaan of de meningen van je leerlingen zijn veranderd.

REFLECTIEMEMORY

Ga aan de slag met deze werkvorm zodat de leerlingen reflecteren over het actiegericht project en hun proces.

Geef elke leerling de zes kaarten van Reflectiememory ([bijlage 2 Reflectiememory](#)). De leerlingen spelen in duo's. Ze leggen samen hun twaalf kaarten omgekeerd op tafel in willekeurige volgorde. Om de beurt draaien de leerlingen twee kaarten om. Zijn het twee dezelfde kaarten? Dan beantwoorden ze de bijpassende reflectievraag. Ze krijgen dan ook het paar kaarten.

Moedig de leerlingen aan om specifiek te zijn in hun antwoorden. Zo reflecteren ze niet enkel over het geheel, maar ook over de verschillende stappen en gebeurtenissen.

Bespreek nadien klassikaal.

Wat heeft je verrast?

AKKOORDKOORD

Doe opnieuw de werkvorm Akkoordkoord (@ Djapo). De leerlingen verwoorden hun eigen mening, verkennen de meningen van hun klasgenoten en durven hun mening te veranderen. Kies tijdens deze werkvorm voor dezelfde stellingen als tijdens de prikkel of vul aan met enkele procesmatige stellingen.

- Ik kan iets betekenen voor kinderen in conflictsituaties.
- Het is belangrijk dat kinderen en jongeren hun stem laten horen.
- Ik kan bijdragen aan een actie rond menselijkheid.
- Ik wil opkomen voor mensenrechten.
- Ik kan anderen helpen.
- Ik kan goed samenwerken.
- Ik voel me trots op wat ik heb bereikt.

→ Bekijk de werkvorm [Akkoordkoord](#).

Over Djapo

Djapo is een educatieve organisatie die samen met het onderwijs kinderen en jongeren versterkt om mee vorm te geven aan de wereld.

Djapo gelooft in de mogelijkheden van Educatie voor Duurzame Ontwikkeling (EDO). We vertrekken vanuit complexe maatschappelijke thema's en laten kinderen en jongeren inzoomen, uitzoomen, reflecteren, in dialoog gaan en vooruitkijken. Zo versterken ze hun vermogen om de wereld mee vorm te geven.

Djapo ziet de schoolomgeving als een belangrijke oefenplaats voor EDO. Daarom ontwikkelen we pedagogisch onderbouwd lesmateriaal en coachen we leerkrachten om met dat lesmateriaal aan de slag te gaan in de klas.

Meer ontdekken? Op www.djapo.be lees je alles over onze nascholingen, gratis materialen en begeleiding op maat voor scholen.

Over 11.11.11

11.11.11 is de koepel van internationale solidariteit. Hun missie: “Waar mens en natuur worden uitgebuit, komen wij samen in actie. Want wij kunnen niet aanvaarden dat de ene mens meer waard is dan de andere. Samen zijn we ‘Strength in Numbers’, één grote wereldwijde beweging met duizenden mensen, groepen en organisaties die een rechtvaardige wereld eisen. Samen zetten we druk en schuiven we structurele oplossingen naar voren. Want enkel zo krijgt ieder1 de kans op een menswaardig bestaan.”

Meer informatie vind je op de website: www.11.be

